

SANȚIUNEA CONTRAVENȚIONALĂ: NOȚIUNE, TRĂSĂTURI ȘI PRINCIPII DE APLICARE

Victor GUȚULEAC,
doctor în drept, profesor universitar
Denis PRISĂCARI

SUMAR

Sanțiunea contravențională este cercetată de către autori ca o formă a reacției Statului la comiterea cu vinovăție a unei fapte contravenționale. În prezenta publicație științifică se examinează noțiunea de sancțiune, trăsăturile, principiile și regulile de bază privind aplicarea ei.

SUMMARY

From the authors' point of view, the contravention of sanctionis seen as a reaction of the state to the commission with guilt of a contravention. In this publication it is examined: the sanction definition, its characteristics and the rules of application.

Dreptul, în esența sa, este legat de cele mai înalte valori umane, valori ce sînt acoperite de noțiunile de *standard*, *ordine de drept* și *bine public*. Finalitățile dreptului sînt legate de ordinea socială, morală, binele colectiv și progresul social. Nu întîmplător s-a spus că dreptul trebuie să ducă la fericirea celui mai mare număr de oameni și să evite în cel mai înalt grad suferința, durerea. Cu toate acestea, procesul de aplicare propriu-zisă a dreptului, de realizare a acestuia nu poate fi desprins de ideea de sancțiune, de pedeapsă, de răspundere, căci răspunderea juridică și sancțiunea sînt, au fost și rămîn veritabile instrumente pentru realizarea dreptului [2, 136].

Noțiunea, semnificația și istoricul termenului. Orice normă juridică cuprinde consecințele ce survin în cazul nerespectării dispoziției normei, adică sancțiunea la care este expus cel care a ne-

socotit această dispoziție. Sancțiunea juridică este abordată sub aspect teoretic și sub alte aspecte, fiind definită ca „orice măsură pe care o normă de drept o satornicește drept consecință, pentru cazul în care preceptul său va fi nesocotit” [9, p. 118]. Această definiție este utilizată în lucrările lor de către mulți doctrinari atît autohtoni, cît și români. Ea dezvăluie laconic sensul acestui institut al dreptului, dar se cer menționate și alte aspecte ale acestui termen.

M. Djuvara consideră că sancțiunea juridică este actul prin care, în mod silit, se obține executarea unei obligații ce nu se face de bunăvoie. Sancțiunea este considerată de alți autori ca o modalitate utilizată în relațiile sociale în vederea stimulării (este vorba de *responsabilitatea* juridică) și impunerii, descurajării sau prevenirii unor comportamente nocive individuale sau în grup, în raport de criteriile juridice explicite

(este vorba de *răspunderea* juridică). Societatea își organizează instrumentele de control social, prin care își asigură realizarea normelor, la nevoie prin restrîngerea drepturilor și libertăților persoanei care a nesocotit aceste norme și constrîngerea de a suporta consecințele faptelor sale. Sancțiunea reprezintă, după părerea lui P. Vonică, punerea forței organizate de stat în serviciul dreptului [2, p. 137-138].

Autorul Gh. Avornic consideră că prin *sanțiune* se înțelege măsura de acțiune juridică, aplicată de Stat și societate pentru un comportament ce încalcă prevederile (cerințele) normelor de drept. Ea presupune îmbinarea organică a două aspecte: în primul rînd, aprecierea socială negativă a comportamentului ilegal; în al doilea rînd, acțiunea prin constrîngere asupra făptuitorului, adică aplicarea față de el a măsurilor de constrîngere statală. V. Hanga, în lucrarea sa „Micul

dictionar juridic”, menționează că termenul a provenit de la latinescul „sanctio onis”, ce însemna a *promulga o lege, a stabili prin lege*. Totodată, astăzi semnifică nu altceva decât o măsură aplicată drept urmare a neexecutării unei obligații [11, p. 166].

Sanctiunea indică urmările nerespectării dispoziției normei juridice. Aceste urmări sînt, de fapt, măsurile luate împotriva persoanelor care au violat legea și care sînt aduse la îndeplinire, la nevoie, cu ajutorul puterii de stat. În funcție de natura raporturilor sociale reglementate, de importanța intereselor, a valorilor apărute, de pericolul social pe care îl prezintă actele de încălcare, sancțiunile diferă și ele din punct de vedere al naturii și gravității lor [1, p. 157].

Printre diversele tipuri de sancțiune juridică, un loc important îl ocupă sancțiunea juridică contravențională, care reprezintă o măsură de constrîngere sau de reeducare, aplicată contravenientului în scopul corectării și reeducării acestuia, precum și prevenirii comiterii contravențiilor [9, p. 118].

În opinia cercetătorului Furdui S., sancțiunile contravenționale sînt consecințele pe care legea contravențională le impune în cazul încălcării preceptelor sale, măsurile de constrîngere pe care le atrage comiterea contravențiilor și, concomitent, instrumentele de realizare și restabilire a ordinii de drept.

Noțiunea de sancțiune con-

travențională este susceptibilă de următoarele accepții:

a) element al normei contravenționale sau consecința încălcării dispoziției normei respective;

b) edictarea unui act normativ contravențional, adică edictarea sau adoptarea unei legi contravenționale;

c) element al raportului juridic contravențional de constrîngere, adică o specie de sancțiune socială care constă în transpunerea în realitate a elementului normei juridice contravenționale, ce conține consecința încălcării dispoziției normei respective;

d) instituție de drept contravențional, adică instituția alcătuită din ansamblul normelor juridice care reglementează genurile și speciile de consecințe ale încălcării dispozițiilor normelor contravenționale [8, p. 109-110].

În acest context, ar fi ideal ca toți destinatarii normelor juridice contravenționale să se conformeze regulilor de conduită stabilite prin dispoziția normei juridice materiale și protejate prin intermediul sancțiunii normei respective, însă realitatea demonstrează că o parte dintre subiecții dreptului contravențional nu respectă aceste reguli, transformînd raportul de conformare într-un raport de conflict. Pentru restabilirea legalității și a ordinii de drept, ca ultimă soluție, legiuitorul a prevăzut în norma juridică și a delegat organelor sale competente atribuția de a aplica sancțiuni celor care

încalcă preceptele normelor contravenționale.

Analizînd cele menționate, autorul consideră că sancțiunea contravențională este o măsură de constrîngere statală prevăzută de legea contravențională și aplicată făptuitorului în modul stabilit de lege pentru săvîrșirea cu vinovăție a contravenției, avînd drept scop ocrotirea valorilor sociale, formarea unei conduite civice corecte a lui, prevenirea comiterii unor noi contravenții atît de către cel sancționat, cît și de către alte persoane [10, p. 145].

Definiția la care ne referim, în primul rînd, este cea legală. Art. 32 alin. (1) din Codul contravențional al RM din 24.10.2008 menționează că „sancțiunea contravențională este o măsură de constrîngere statală și un mijloc de corectare și reeducare ce se aplică, în numele legii, persoanei ce a săvîrșit o contravenție” [7, art. 32 alin. (1)].

În dreptul penal, deseori termenul *sancțiune* este înlocuit prin *pedeapsă*, totodată accentuînd că acesta este specific numai dreptului penal. Analizînd opiniile savanților din domeniu și luînd în considerație faptul că contravenția este fapta ilicită cu un grad de pericol social mai redus decât infracțiunea, considerăm că în sensul dreptului contravențional putem pune anumite echivalențe între aceste noțiuni. Acest fapt, conform părerii noastre, nu este unul întîmplător, ci se datorează

evoluției acestei instituții a dreptului încă din Antichitate.

Normele de conduită au evoluat, perfecționându-se și adaptându-se stadiului dezvoltării sociale. Așa, bunăoară, inițial sancțiunea ce se aplica pentru violarea gravă a normelor de conviețuire era răzbunarea sîngelui, treptat s-a trecut la sancțiunea expulzării din gîntă sau trib, pentru ca apoi, odată cu apariția unui produs suplimentar peste nevoile de consum, să fie introdusă sancțiunea sub forma răscumpărării materiale.

Cuvîntul *pedeapsă* s-a transmis peste secole de la romani, care denumeau sancțiunea penală *poena*. Termenul are însă o origine mai veche, deoarece romanii l-au preluat de la greci – *poini*, iar aceștia din urmă – din limba sanscrită: *koena*, care înseamnă verificare, socotire. Se spunea că pedeapsa nu este decît moneda cu care se plătește fapta rea. Pentru a exprima ideea de pedeapsă, cronicile și praxilele Țărilor Române nu foloseau cuvîntul „pedeapsă”. Acesta a fost introdus în limbă abia în secolul al XVIII-lea. În limba vremii se folosea cuvîntul „certare” (în grecește însemna „învățătură”). De altfel, în școlile din Grecia Antică nu se percepea învățătura în lipsa pedepsei, astfel s-a ajuns să se folosească același cuvînt atît pentru o noțiune, cît și pentru alta.

Dacă de-a lungul veacurilor pedeapsa era considerată ca un mijloc de răzbunare (legea tali-

onului), cu timpul își face loc și concepția conform căreia pedeapsa n-ar trebui să urmărească numai răzbunarea, dar să fie și o învățătură. Aristotel susținea, în lucrarea „Etica”, că pedeapsa este de o mare utilitate socială, deoarece, conștientizînd posibilitatea aplicării ei, mulțimea se abține de la încălcarea dreptului numai din cauza amenințării pe care o exercită legea. Totodată, Aristotel atribuie pedepsei și o funcție etică, considerînd-o ca un mijloc de regenerare morală a făptuitorilor. Platon de asemenea accentua că „cei care vād în pedeapsă numai aspectul ei dureros, greșesc. Ei sînt orbi față de folosul ce rezultă din ea și nu știu că-i mai mare nenorocirea să nu ai sufletul sănătos, ci unul putred, nedrept și păcătos”. În vechime se aplicau unele pedepse corporale cu valori de sancțiune materială și cu sens de simbol. Izvorîte din necesitatea asigurării unor relații sociale cu o anumită rezonanță etică sau materială, asemenea sancțiuni aminteau în mod simbolic fapta rea săvîrșită și asigurau ispășirea menită în concepțiile magice ale epocii să-l purifice pe individ și totodată să fie un avertisment pentru toți cei care ar încerca să înfrîngă poruncile legii [6, p. 77-78].

Trăsăturile sancțiunilor contravenționale. Privită în cadrul general al sancțiunilor juridice, sancțiunea contravențională dispune de anumite trăsături caracteristice:

- este o măsură coercitivă ce se concretizează într-o anumită privațiune sau restricție, sau obligație silită impusă persoanei vinovate de comiterea contravenției; este o măsură de constrîngere, adică poartă un caracter, forțat. Ea se aplică contrar voinței condamnatului. Restricțiile sau privațiunile, care sînt o consecință inevitabilă a acestui tip de sancțiune, capătă o intensitate diferită în contextul executării diverselor tipuri de pedeapsă [3, p. 424];

- este un mijloc de reeducare. Cu toate că pedeapsa este întotdeauna o măsură cu caracter represiv, de natură să provoace contravenientului o anumită suferință, ea are în mod firesc și un puternic rol și efect educativ, de împiedicare a repetării conduitei antisociale, de îndreptare a lui, de formare și permanentizare în conștiința acestuia a convingerii că respectarea legii este o necesitate. Toate dispozițiile din Codul contravențional privind sancțiunile sînt concepute astfel încît să asigure reeducarea condamnaților [4, p. 283]. Constrîngerea pe care o implică pedeapsa nu poate fi concepută ca un scop în sine ori ca expresie a unor idei de justiție absolută, idei de mult revolute, ci este ea însăși un mijloc de împiedicare a repetării conduitei antisociale prin eliminarea din conștiința condamnatului a însăși ideii conduitei ilicite ca modalitate de soluționare a tendințelor, aspirațiilor sau situațiilor conflic-

tuale în care s-ar afla acesta. Deși constrângerea prin sancțiune este determinată de săvârșirea contravenției și, deci, de eșecul procesului educativ față de contravenient, ea nu înseamnă suspendarea sau renunțarea la sistemele educative care funcționează în societate, ci continuarea acțiunii acestora cu mijloace specifice, printre care constrângerea ocupă un loc important. Așa cum s-a subliniat în literatura de specialitate, constrângerea pe care o implică pedeapsa nu trebuie să fie opusă caracterului educativ al acesteia, ci să apară ca un mijloc sau ca un instrument de continuare, în condiții speciale, a procesului educativ [5, p. 285];

- este o măsură de constrângere statală, adică ea se aplică numai de către Stat prin intermediul organelor abilitate în acest scop. Deși conflictul apărut în urma săvârșirii contravenției poate viza interese private, individuale, Statul apare mereu ca un purtător al interesului public, care este negat într-un mod direct sau indirect în cadrul săvârșirii oricărei contravenții. Acest interes public de ordin general constă în garantarea respectării valorilor esențiale ale societății care asigură însăși existența acesteia. Organele competente a fixa o pedeapsă, spre deosebire de sancțiunile caracteristice altor ramuri de drept, o aplică în numele legii – tipul pedepsei, cuantumul acesteia, modul în care s-a ajuns la fixarea anume a acestei pedepse și nu a alteia, modul de execu-

tare a ei trebuie să fie indicate în mod necesar în procesul-verbal de constatare a contravenției, cu trimitere la norme concrete din lege, pentru a nu trezi dubii cu privire la legalitatea acesteia [3, p. 425];

- se aplică, de regulă, în mod extrajudiciar;

- aplicarea sancțiunii contravenționale nu atrage după sine consecințele antecedentului penal;

- se aplică numai în cazul comiterii cu vinovăție a unei fapte antisociale, stipulate în CC al RM [10, p. 145], adică nu există sancțiuni fără contravenție;

- se aplică numai față de contravenient, adică nu poate fi aplicată decât celui vinovat de comiterea contravenției, neexistând deci răspundere contravențională pentru fapta altei persoane [8, p. 110];

- se aplică în scopul prevenirii comiterii de noi contravenții, adică prin aplicarea și executarea sancțiunii contravenționale nu se urmărește cauzarea unor suferințe fizice sau morale contravenientului, ci îndreptarea acestuia, prevenirea comiterii în viitor de noi contravenții sau fapte cu pericol social; concomitent, prin efectul exemplarității sale, ea servește și acțiunii de prevenție generală [8, p. 110].

Principii de aplicare a sancțiunii contravenționale. Sancțiunile contravenționale, ca, de altfel, toate tipurile de sancțiuni juridice, trebuie aplicate numai de organele competente, conform

procedurii stabilite, cu respectarea anumitor principii:

- legalitatea sancțiunilor contravenționale;

- răspunderea personală;

- stabilirea unor sancțiuni contravenționale compatibile cu morala și concepția juridică ale societății [10, p. 145];

- individualizarea sancțiunilor contravenționale.

Principiul legalității (*nulla poena sine lege*) poate fi rezumat la aceea că legea trebuie să prevadă pedeapsa pe care o riscă făptuitorul și criteriile ei de determinare cu anterioritate față de faptul comiterii contravenției. Conform acestui principiu, toate pedepsele trebuie să fie indicate în lege, iar instanța de judecată sau agentul constator poate aplica doar pedepsele prevăzute de Codul contravențional pentru o anumită faptă ilicită. Stabilirea unei pedepse nestipulate în CC sau fixarea uneia cu încălcarea limitelor minime sau maxime indicate în sancțiunea articolului din Partea specială a CC sau a altor condiții stabilite în partea generală a CC reprezintă abateri de la acest principiu și pot atrage nulitatea sancțiunii aplicate [3, p. 425-426].

Pentru atingerea scopului de aplicare a sancțiunilor contravenționale, o mare pondere o are respectarea principiului individualizării sancțiunilor contravenționale – individualizarea pedepsei (sancțiunii). Pedeapsa (sancțiunea) trebuie să asigure realizarea scopului

și funcțiilor educative. Mai întâi de toate, ea trebuie să fie adaptabilă, deci să permită adaptarea ei concretă la gradul de pericol al faptei și al făptuitorului. Această adaptare este rezultatul unui proces complex, căci ea cuprinde o serie de activități desfășurate de diferite organe după criterii și reguli determinate, conform faptei săvârșite și persoanei care a săvârșit-o, la care uneori se adaugă o serie de factori externi, dată fiind dimensiunea spațială și temporală a fenomenului juridic [6, p. 79].

Avînd în vedere marea diversitate de circumstanțe în care poate fi săvârșită o contravenție, precum și particularitățile diverselor contravenții, este necesar ca legiuitorul să stabilească tipurile de pedepse ușor adaptabile. Dînd eficiență acestui principiu, legiuitorul a fixat pentru majoritatea contravențiilor sancțiuni alternative. Este important ca organul (persoana cu funcție de răspundere) împuternicit să aplice aceste sancțiuni, urmînd exemplul legiuitorului, în cazul emiterii deciziei concrete, să țină cont de caracterul contravenției comise de făptuitor, de gradul vinovăției lui, de starea materială, de circumstanțele ce atenuează și de cele ce agravează răspunderea și, în limitele sancțiunii contravenției comise, să aplice o pedeapsă contravențională individuală.

Principiul răspunderii personale presupune că aplicarea sancțiunilor contravenționale nu se

poate extinde asupra altor persoane decît cele care au calitatea de făptuitor. Sancțiunea contravențională se aplică numai persoanei care a neglijat cu vinovăție norma contravențională materială și se execută, de asemenea, de către aceasta.

Principiul stabilirii unor sancțiuni contravenționale compatibile cu morala și concepția juridică a societății vine să asigure respectarea principiului umanismului. Pentru a fi pe deplin eficiente, sancțiunile contravenționale trebuie să fie acceptate de societate atît din punct de vedere juridic, cît și din punct de vedere moral [10, p. 146]. Pedeapsa trebuie să corespundă faptei antisociale săvârșite și pericolozității atacantului și nu trebuie să distrugă speranța celui condamnat la încadrarea activă în viața societății. Așadar, pedeapsa nu trebuie să fie de așa natură, încît să înjosească personalitatea făptuitorului și nici să-i cauzeze suferințe fizice. Aplicarea pedepsei și modul de executare a ei se fac în așa fel încît condamnatul să-și formeze o atitudine corectă față de muncă, față de ordinea de drept și față de regulile de conviețuire socială [6, p. 79].

Sancțiunea contravențională, fiind o instituție extrem de importantă, face parte din cei trei piloni ai dreptului contravențional. Ea este nu altceva decît un răspuns la încălcarea ordinii sociale stabilite de societate prin intermediul normelor de drept. Sancțiunea

stabilește limitele și metodele prin care autorul unei fapte ilicite, comise cu vinovăție, urmează să fie „răsplătit” pentru conduita sa și dauna adusă echilibrului social. Astfel, putem menționa că sancțiunea contravențională nu numai reeducă contravenientul în spiritul respectării legii, dar și arată un exemplu altor persoane în cazul repetării unor astfel de greșeli. Metaforic am putea spune că sancțiunea este ca un „leac” pentru boala societății ce se numește contravenționalitate. Dreptul creează un echilibru care menține existența și duce la evoluția societății umane, iar instituția sancțiunii, la rîndul ei, veghează ca acest echilibru să fie păstrat și ca obstacolele din calea evoluției societății să fie înlăturate.

Referințe bibliografice

1. Baltag D., Guțu Al. *Teoria generală a dreptului*. Curs teoretic. Academia de Poliție „Ștefan cel Mare”. Chișinău, 2002.
2. Baltag D. *Teoria răspunderii și responsabilității juridice*. Chișinău: ULIM, 2007.
3. Botnaru S., Șavca A. *Drept penal. Partea Generală*. Vol. I. Chișinău: Cartier Juridic, 2005.
4. Boroi Al. *Drept penal. Partea Generală*. București: All Beck, 1999.
5. Bulai C. *Manual de drept penal: partea generală*. București: All Beck, 1999.
6. Corcenco A. *Răspunderea minorilor pentru săvîrșirea contravențiilor*

administrative. Chișinău: Academia de Științe a Republicii Moldova, Institutul de Filosofie, Stat și Drept, 2005.

7. Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218-XVI din 24.10.2008. În: Monitorul Oficial al RM, nr. 3-6/15 din 16.01.2009.

8. Furdui S. *Drept contravențional*. Manual. Chișinău: Cartier Juridic, 2005.

9. Fistiscan E., Păscari A., Furdui S. *Administrarea cauzelor de contencios administrativ*. *Administrarea cauzelor contravenționale*. Cartea VIII. Suport de curs. Chișinău: Cartier, 2009.

10. Guțuleac V. *Tratat de drept contravențional*. Chișinău: S. n., („Tipogr. Centrală”), 2009.

11. Hanga VI. *Mic dicționar juridic*. București: Lumina Lex, 1999.

METODA CONSTRUCȚIEI ABSTRACTE DE PROGNOZARE CRIMINOLOGICĂ

Octavian BEJAN,

doctor în drept, prorector pentru știință și relații interuniversitare al Institutului de Științe Penale și Criminologie Aplicată

RÉSUMÉ

Par l'intermède de cet article on propose une nouvelle méthode de prévision criminologique que nous avons élaborée et nommée *la méthode de construction criminologique abstraite*. C'est une méthode théorique de prévision qui exprime une probabilité théorique. L'utilité pratique particulière de cette méthode consiste en la production des prédictions criminologique dans l'absence des connaissances scientifiques ou pratiques au sujet de certains facteurs de la criminalité ou l'activité anti-crime. Les points forts de cette méthode sont : elle permet la réalisation des prévisions criminologiques même dans la situation où n'existe pas une connaissance directe des facteurs et elle suppose des ressources matérielles infimes. Par contre, les points faibles sont les suivants : elle ne permet pas une prévision criminologique continue, elle ne permet pas dans tous les cas la détermination de l'évolution quantitative du phénomène et elle nécessite des ressources humaines de haute qualité.

În criminologie, au fost definite cinci metode de prognozare criminologică: metoda extrapolării, metoda modelării, metoda estimării experților, metoda comparativă și metoda corelării unicaracteriale [1]. Aplicând aceste metode în activitatea noastră practică de criminolog, am constatat, pe de o parte, insuficiența lor predictivă, iar pe de altă parte, posibilitatea largirii acestui instrumentar metodologic.

Preocupările noastre practice și științifice pentru metodologia de prognozare criminologică ne-au dus la elaborarea unei noi metode de prognozare, pe care noi am numit-o convențional *metoda construcției criminologice abstracte* și pe care o prezentăm în acest articol.

În viziunea noastră, **metoda construcției criminologice abstracte de prognozare criminologi-**

că constă în determinarea stării viitoare a criminalității sau a activității anticrimă prin stabilirea teoretică a influenței, anterior nestudiate, a unui fenomen asupra criminalității sau activității anticrimă.

La temelia metodei construcției abstracte stă faptul că cunoașterea criminologică este posibilă prin metode teoretice [2].

Metodologia de aplicare a metodei construcției criminologice abstracte constă, în esență, în următoarele:

1) sînt analizate procesele și fenomenele actuale din societate;

2) este determinată pe cale rațională influența previzibilă a proceselor și fenomenelor actuale din societate asupra criminalității sau activității anticrimă;

3) este formulată o prognoză criminologică.

Potrivit raționamentelor noas-